

Sygn. akt I CSK 1229/22

POSTANOWIENIE

Dnia 27 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa M. P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w S.
o zadośćuczynienie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 27 maja 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 27 listopada 2020 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) odstępuje od obciążenia powoda M. P. kosztami postępowania kasacyjnego,**
- 3) przyznaje adwokatowi W. O. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 27 listopada 2020 r. Sąd Apelacyjny w [...] w sprawie z powództwa M. P. przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w S. o ochronę dóbr osobistych i zadośćuczynienie, na skutek apelacji Powoda od wyroku Sądu Okręgowego w S. z 7 czerwca 2019 r. oddalił apelację i rozstrzygnął kosztach postępowania.

Skargę kasacyjną na powyższe orzeczenie wniósł Powód, zaskarżając je w pkt 1, jako podstawę skargi wskazując naruszenie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 i 3 k.c., a także art. 233 k.p.c. Powód wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie istotnego zagadnienia prawnego dotyczącego wykładni art. 448 k.c. w zakresie, w jakim na gruncie prawa krajowego stopień naruszeń dóbr osobistych osadzonych, od których umożliwiona jest wypłata zadośćuczynienia – odbiega od standardów międzynarodowych (wyrażonych w aktach prawnych dotyczących praw człowieka o charakterze ponadnarodowym oraz orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w S. oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, a także o nieobciążanie Powoda kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej w przypadku oddalenia skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została w polskim systemie prawnym ukształtowana jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, przysługujący od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowało się zapatrywanie, iż z uwagi na funkcje i cele skargi kasacyjnej jest ona środkiem zaskarżenia silnie nacechowanym pierwiastkiem publicznoprawnym, a jej rolą nie jest korygowanie wszelkich orzeczeń sądowych zawierających uchybienia, lecz w szczególności ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencki i prawa pozytywnego. Tak ukształtowana normatywnie konstrukcja i rola skargi kasacyjnej implikuje poddanie jej kontroli wstępnej pod kątem spełniania kryteriów, kwalifikujących ją do przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania (zob. zamiast wielu postanowienia Sądu Najwyższego z: 4 lutego 2000r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000, z. 7-8, poz. 147; 24 marca 2021 r., sygn. akt I CSK 265/20, niepublikowane).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w przypadku, gdy we wniosku o przyjęcie skargi oraz jego

uzasadnieniu strona wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych, budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania bądź że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Na wstępie należy przypomnieć, że zarówno wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i jego uzasadnienie, stanowią odrębne części (elementy konstrukcyjne) skargi, zaś Sąd Najwyższy na etapie rozpoznania wniosku dokonuje oceny jedynie zaistnienia przesłanek wniosku i argumentacji jurystycznej go uzasadniającej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Skarżący przytoczył przesłankę wskazaną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., a więc istnienie istotnego zagadnienia prawnego, którego wyjaśnienie ma decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także, na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Przyjmuje się, że w tym zakresie wywód uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., sygn. akt V CSK 75/06, niepublikowane). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie.

Według utrwalonego stanowiska judykatury, powołanie się na przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga sformułowania określonego problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Nie jest natomiast wystarczające powołanie

ogólnej tezy i wskazanie, iż stanowi ona argument za istnieniem wątpliwości interpretacyjnych.

Skarżący nie sprostął powyższym wymogom, nie wskazał zagadnienia według przyjętych w jednolitym orzecznictwie Sądu Najwyższego kryteriów ani nie wykazał istotności prezentowanego problemu. Skarżący wskazał, że zagadnienie prawne sprowadza się do wyjaśnienia kwestii wykładni art. 448 k.c. w zakresie, w jakim na gruncie prawa krajowego stopień naruszeń dóbr osobistych osób osadzonych, od których umożliwiona jest wypłata zadośćuczynienia, gdyż ta dokonywana przez sądy polskie odbiega od standardów międzynarodowych (wyrażonych w aktach prawnych dot. praw człowieka o charakterze ponadnarodowym oraz orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Wskazał, że warunki w jakich skazani odbywają karę pozbawienia wolności w zakładach karnych w Polsce w sposób znaczący odbiegają od standardów międzynarodowych. Zdaniem Powoda wykładnia w tym zakresie art. 448 k.c. i ocena tego, czy warunki bytowe i higieniczne, w których przebywają skazani, naruszają ich dobra osobiste nie może abstrahować od tychże standardów, potwierdzonych w dokumentach (raportach, orzeczeniach, zaleceniach, skargach), które w szczególności powoływał Powód w skardze kasacyjnej.

Skarżący nie przedstawił wystarczających argumentów występowania istotnego zagadnienia prawnego uzasadniającego wypowiedź Sądu Najwyższego. Powoływanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oprócz odpowiedniego sformułowania tego zagadnienia oraz wskazania przepisów prawa, na których te zagadnienie się wyłoniło wymaga również przedstawienia argumentacji jurystycznej uzasadniającej możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz istotności tego zagadnienia (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt V CSK 547/14, LEX nr 1678096). Zagadnienie takie nie powinno jednocześnie mieć charakteru kazuistycznego i służyć tylko uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2020 r., sygn. akt V CSK 385/20, LEX nr 3093373).

W niniejszej sprawie nie można tracić z pola widzenia faktu, iż zarzuty skargi kasacyjnej zmierzają do zakwestionowania stanowiska Sądu II instancji co do warunków bytowych w zakładzie karnym i oceny zaoferowanych w tym zakresie dowodów. Samo zagadnienie przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania zdaje się zmierzać do wskazania, iż stanowi bezprawną ingerencję w sferę dóbr osobistych niezapewnienie warunków bytowych w zakładzie karnym w takim zakresie i o standardzie, jaki ma wynikać z powołanych przez Skarżącego aktów prawa międzynarodowego względnie orzecznictwa. W konsekwencji ocena niedopełnienia tych standardów w niniejszej sprawie wymagałaby odwołania się do zgromadzonego materiału dowodowego i oceny ustaleń Sądów *meriti* w tym zakresie, a to dla ustalenia tego, czy istnieje związek między sformułowanym przez Skarżącego zagadnieniem prawnym a rozstrzygnięciem w rozpoznawanej sprawie. Tymczasem zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Ponadto podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Nie można też w niniejszej sprawie tracić z pola widzenia kwestii zasadniczej, która determinuje ocenę dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie w związku z kwestionowaniem przez osoby pozbawione wolności w zakładach karnych standardów bytowych (dotyczących wyżywienia, czystości, dostępu do środków higieny etc.).

Ogólne ujęcie dóbr osobistych zakłada, że wynikają one z wartości niemajątkowych, które są przede wszystkim ściśle związane z człowiekiem oraz, obejmując jego fizyczną i psychiczną integralność albo będąc przejawem jego twórczej działalności - skupiają niepowtarzalną, pozwalającą na samorealizację indywidualność człowieka, jego godność oraz pozycję wśród innych ludzi. Dobrem osobistym jest zatem wartość immanentnie złączona z istotą człowieczeństwa oraz naturą człowieka, niezależna od jego woli, stała, dająca się skonkretyzować i zobiektywizować (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 19 listopada 2010 r., sygn. akt III CZP 79/10, OSNC 2011, z. 4, poz. 41, wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., sygn. akt II CSK 640/09, niepublikowany). Z uwagi na charakter i zakres ochrony dóbr osobistych oraz ich ukształtowanie w polskim prawie cywilnym należy

przypomnieć, że nie każde zachowanie stanowiące ingerencję w sferę osobistą stanowi bezprawne naruszenie takich dóbr. To bowiem każdorazowo powinno stanowić co do zasady zachowanie czynne innego podmiotu, który swoim określonym działaniem (zob. art. 24 k.c.) doprowadza do powstania co najmniej stanu zagrożenia cudzego dobra osobistego. Wynika to z konstrukcji praw osobistych bezwzględnych służących ochronie poszczególnych dóbr osobistych (oraz osobowości człowieka jako chronionej całości), która jest realizowana poprzez roszczenia o zaniechanie (a nie o świadczenie). Innymi słowy, co do zasady zachowanie bierne (polegające na niepodejmowaniu działań przez inną osobę) nie stanowi takiego, które *per se* mogłoby skutkować bezprawną ingerencją w sferę chronioną z wykorzystaniem prawnej instytucji dóbr osobistych. Ochrona dóbr osobistych została w Kodeksie cywilnym ukształtowana w taki sposób, iż służyć ma eliminacji zagrożeń i naruszeń polegających na bezprawnym wkraczaniu przez kogokolwiek w sferę zastrzeżonej sfery wyłącznej wolności osobistej każdego człowieka. Nie można zatem nie kreować jako odrębnego środka ochrony dóbr osobistych roszczenia pozytywnego o świadczenie polegające na działaniu (łac. *facere*), np. dostarczanie określonych dóbr czy usług. Wykluczone jest domaganie się na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych dochodzenie od kogokolwiek (czy to „każdego”, czy też jakiegokolwiek zindywidualizowanego podmiotu) zachowania pozytywnego służącego zapewnieniu wyższego (lepszego) poziomu życia w jakiegokolwiek dziedzinie. Powyższego wniosku nie zmienia fakt, iż w świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego może stanowić naruszenie dóbr osobistych umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 18 października 2011 r., sygn. akt III CZP 25/11, OSNC 2012, z. 2, poz. 15, oraz wyroki z 28 lutego 2007 r., sygn. akt V CSK 431/06 i z 17 marca 2010 r., sygn. akt II CSK 486/09). W wyrokach tych, Sąd Najwyższy, stosując wykładnię prokonstytucyjną i uwzględniając orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wyznaczył właściwy kierunek interpretacji przepisów znajdujących zastosowanie przy rozpoznawaniu spraw o roszczenia wynikające z naruszenia godności człowieka pozbawionego wolności. Konieczność dbałości o zapewnienie określonego standardu życia osobom

pozbawionym wolności nie oznacza jednak co do zasady, iż – abstrahując od oceny *ad casum* w niniejszej sprawie – nawet w wypadku stwierdzenia nierespektowania przez władze publiczne minimalnego poziomu dostarczanych świadczeń czy warunków życia ich dochodzenie nie jest możliwe z wykorzystaniem roszczeń wynikających z przepisów o ochronie dóbr osobistych.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przesądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., zaś o kosztach pomocy prawnej udzielonej Skarżącemu przez adwokata z urzędu na podstawie § 8 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r., poz. 18).

Z uwagi na treść art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1904), które to przepisy stanowią konkretyzację norm konstytucyjnych, Sąd Najwyższy, nie mając kompetencji do pominięcia stosowania przepisów ustawy oraz mając na względzie niepodważalność powołania sędziego na podstawie art. 179 Konstytucji RP, odstąpił od oceny prawidłowości powołania sędziów w składzie Sądu *ad quem*, a w konsekwencji ważności postępowania czy skuteczności orzeczenia z powyższych względów, co wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r., sygn. K 3/21, zaś w zakresie skuteczności wstrzymania („zawieszenia stosowania”) przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., sygn. P 7/20 (OTK ZU nr A/2021, poz. 49). Tym samym Sąd Najwyższy nie znajduje podstaw do niestosowania w niniejszej sprawie art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym stosownie do pkt 1 lit. d postanowienia Wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-204/21 R Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (ECLI:EU:C:2021:593). Powyższe nie pozwalają bowiem na ocenę kryteriów odnoszących się do okoliczności wyboru kandydatów na stanowisko sędziowskie przez Krajową Radę Sądownictwa, a w konsekwencji kwestionowanie skuteczności powołania do

pełnienia urzędu na stanowisku sędziego przez Prezydenta RP, a tym samym ubezskutecznienia inwestytury, czego nie mogą w szczególności uzasadniać kryteria wskazane w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P., D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, ECLI:EU:C:2019:982. Niezależnie od powyższego jednak, również w świetle wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ewentualne wady procedury wyboru kandydata na urząd sędziego przed Krajową Radą Sądownictwa, nawet w razie uznania naruszenia Konstytucji RP w tym zakresie (poprzez stwierdzenie niezgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę procedury zakończonej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego), nie pozwalają na podważenie niezależności sądu rozpoznającego sprawę, zaś samo powołanie przez Prezydenta RP na urząd sędziego jest niepodważalne (wyrok TSUE z 22 marca 2022 r., C-508/19, M.F. przeciwko J.M., ECLI:EU:C:2022:201).

a.s.